

Riktlinjer av tillsyn över detaljhandel med folköl, tobak samt vissa receptfria läkemedel

Skapad 2010-01-14

socialnamnden@upplands-bro.se

08-581 690 00

Innehållsförteckning

Riktlinjer	.....	1
Inledning	.....	1
Folköl	.....	1
Anmälan	.....	1
Tillsyn	.....	1
Avgift	.....	3
Tobak	.....	3
Anmälan	.....	3
Tillsyn	.....	3
Avgift	.....	4
Vissa receptfria läkemedel	.....	4
Anmälan	.....	5
Tillsyn	.....	5
Avgift	.....	5

Inledning

Socialnämnden ansvarar för tillsyn över detaljhandel med folköl och tobak samt vissa receptfria läkemedel enligt alkohollag, tobakslag samt lag om handel med vissa receptfria läkemedel.

Folköl

Det som i vardagligt tal kallas folköl heter i alkohollagen öl, till skillnad från starköl. Folköl (öl klass II) är en maltdryck som har en alkoholhalt överstigande 2,25 men inte 3,5 volymprocent. I alkohollagen finns de bestämmelser om försäljning och servering av folköl. Alkohollagen är en del av samhällets alkoholpolitik och har bl.a. som syfte att begränsa och reglera alkoholkonsumtionen.

Anmälan

Från och med den 1 juli 2001 är den som bedriver detaljhandel med eller servering av folköl skyldig att anmäla detta till den kommun i vilken försäljningen bedrivs. Anmälan skall göras senast när verksamheten påbörjas och är en av förutsättningarna för att folkölsförsäljningen skall vara tillåten. Anmälan om försäljning av folköl skall göras till Socialkontoret.

Tillsyn

Kommunen och polisen är tillsynsmyndigheter med uppgift att se till att lagen följs. Dessa myndigheter har också rätt att få komma in i butikslokalen för att utföra tillsyn. Upplands-Bro kommun upprättar register över de försäljningsställen som säljer folköl. Årliga besök genomförs i butiker och på serveringsställen där folköl säljs för att kontrollera att alkohollagens bestämmelser följs.

Villkor för detaljhandel med folköl

För att få sälja folköl krävs att butiken är godkänd som livsmedelslokal för hantering av matvaror. Godkännande av livsmedelslokal utfärdas av kommunens miljöavdelning. Ytterligare en förutsättning för detaljhandel med folköl är att man stadigvarande tillhandahåller och försäljer ett brett sortiment av matvaror i butiken.

Kunden skall i butiken kunna köpa en komplett måltid med mejeriprodukter, charkvaror, torrvaror, bröd, grönsaker, frukt samt frysta eller konserverade produkter. Det skall dessutom finnas ett sortiment av lättdrycker till försäljning i butiken, t ex lättöl, läsk, vatten. Sedvanligt kiosksortiment bestående av t ex glass, godis, chips, kaffe, te, kakor och liknande är inte tillräckligt för att uppfylla kravet på tillhandahållande av matvaror enligt alkohollagens bestämmelser om folkölsförsäljning.

Villkor för servering av folköl

För servering av folköl gäller som krav att verksamheten bedrivs i en lokal som är godkänd som livsmedelslokal. Dessutom krävs att det serveras mat under den tid folköl serveras. Minimikravet gällande tillhandahållandet av mat vid servering av folköl kan anses uppfyllt om det t ex serveras pizza, varma smörgåsar, varm korv, hamburgare, kebab eller falafel. Det skall vidare tillhandahållas ett sortiment av lättdrycker, t ex lättöl, läsk, vatten på serveringsstället. Servering av folköl skall ske med återhållsamhet och får inte föranleda några olägenheter i fråga om ordning och nykterhet.

Gemensamma bestämmelser för detaljhandel och servering av folköl

- 18-årsgräns - Den som säljer folköl har ett ansvar för att förvissa sig om att den som köper eller serveras ölen har fyllt 18 år.
- Berusade personer - Folköl får inte säljas till eller serveras någon som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel.
- Langning - Folköl får inte lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon.
- Egentillsyn - Du som bedriver detaljhandel med eller servering av folköl skall utöva egen tillsyn över försäljningen. För denna tillsyn skall det finnas ett skriftligt program som skall arbetas fram av den ansvarige för butiken eller serveringen. Av programmet skall framgå hur försäljningsstället agerar för att säkerställa att reglerna i alkohollagen följs. Kommun och polis har rätt att vid tillsyn kontrollera programmet.

Ett program för egentillsyn bör lämpligen innefatta följande punkter:

- Kunskap/utbildning - hur informeras personalen om reglerna för försäljning av folköl
- Försäljningsansvarig - vem är försäljningsansvarig och vilka instruktioner har denne för att sköta sin uppgift
- Information till kunderna - vilka skyltar finns för att informera om bl a åldersgränser för folköl och hur placeras dessa skyltar i butiken
- Kassarutiner - vad skall personalen tänka på för att undvika försäljning till underåriga eller berusade personer och motverkas langning
- Åtgärder - vilka åtgärder kan vidtas om försäljningsbestämmelserna inte efterlevs
- Dokumentation - hur dokumenteras utbildningstillfällen och efterlevanden av egentillsynen.

Sanktioner

Enligt 10 kap 7 § alkohollagen skall den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer öl till den som inte fyllt 18 år eller till någon som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel dömas för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse upp till sex månader.

Kommunen kan förbjuda detaljhandel med eller servering av folköl eller meddela varning om bestämmelserna i alkohollagen inte följs. Förbud kan meddelas för antingen sex eller tolv månader beroende på om förseelsen upprepas eller annars anses vara av allvarlig art. Den som innehar folköl i uppenbart syfte att olovligen sälja dem skall dömas för olovligt innehav av

alkoholdrycker. Folköl som uppenbarligen finns för försäljning i lokal som inte uppfyller alkohollagens bestämmelser får beslagt av polismyndigheten. Detsamma gäller också om kommunen meddelat förbud att sälja folköl.

Avgift

Kommunen får ta ut en avgift för sin tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig servering av eller detaljhandel med öl. Tillsynsavgiften är 1000 kr per serverings- eller försäljningsställe och år. Om anmälan avser både folköl, tobak och nikotinläkemedel är avgiften sammanlagt 2000 kronor.

Tobak

Anmälan

Från och med den 1 juli 2002 gäller skärpta bestämmelser för försäljning av tobaksprodukter. Detta innebär bland annat en anmälningskyldighet för varje ställe som säljer eller ämnar sälja tobaksprodukter såsom cigaretter, cigarrer, snus och piptobak.

Anmälningsplikten omfattar all försäljning till konsument såväl permanent som tillfällig. Även ideella föreningar som är befriade från skattskyldighet vid näringsverksamhet omfattas av anmälningsplikten. Den som påbörjar försäljning av tobaksvaror skall omedelbart anmäla detta till kommunen. Anmälan skall göras senast när försäljningen påbörjas. Anmälan om försäljning av tobaksvaror skall göras till socialkontoret på särskild anmälningsblankett.

Tillsyn

Kommunen har tillsammans med polismyndigheten tillsynsansvaret över försäljningen.

Egentillsynsprogram

Den som säljer tobaksvaror till konsumenter skall utöva egentillsyn över försäljningen och ta fram ett lämpligt program för detta. Statens folkhälsoinstitut har tagit fram riktlinjer med förslag till hur ett sådant kan utformas. Syftet med egentillsynen är främst att säkerställa att åldersgränsen efterlevs. Dessutom ingår att kontrollera att tobaksvaror har riktig varningsmärkning. Egentillsynsprogrammen bör motsvara det system som idag gäller för försäljning av folköl. I förarbetena sägs att egentillsynsprogrammet får utformas utifrån verksamhetens omfattning och art.

Åldersgräns

För att någon skall få köpa tobaksvaror gäller en åldersgräns på 18 år. Det är den som lämnar ut tobaksvarorna som skall förvissa sig om att mottagaren uppnått rätt ålder. Lagen ger inte utrymme för några undantag för till exempel en förälder eller annan vårdnadshavare som lämnat sitt godkännande.

Obligatorisk skyltning om åldersgränsen

På varje säljställe för tobaksvaror ska finnas en tydlig och klar synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobak till den som inte har fyllt 18 år. Enligt förarbetena till lagen torde skylten normalt, för att uppfylla bestämmelsens krav om att den skall vara tydlig och klart synbar, vara placerad i anslutning till kassan.

Förbud mot tobaksreklam utanför säljställen eller i skyltfönster

Från och med den 1 januari 2006 skall reklam och annan marknadsföring i den omfattning det är möjligt placeras så att den inte syns från utsidan av säljstället. Detta innebär bl a att utomhusskyltar som exponerar namn och varumärken för tobaksvaror måste tas bort. Kommunen har numera tillsynen över marknadsföring på eller i anslutning till säljställen. (14 § och 19 a § tobakslagen)

Tillhandahållande av tobaksförpackningar med felaktig märkning

Till exempel utländska varningstexter eller obefintlig märkning kan ge straff i form av böter eller fängelse i högst sex månader. Det räcker med att oriktigt märkta cigarettpaket finns i butiken till försäljning, "tillhandahålls", för att det skall vara fråga om brott mot bestämmelsen. (11 och 27 §§ tobakslagen)

Ansvar

Vid tobaksförsäljning skall tobakslagens bestämmelser följas. De viktigaste kraven är att ingen försäljning får ske till personer som är under 18 år eller till någon som man misstänker har tänkt överlämna till någon som inte har fyllt 18 år.

Ägaren ansvarar för att försäljningsreglerna följs i butiken vilket innebär att han eller hon även ansvarar för att personalen känner till gällande regler samt att det skapas rutiner för ålderskontrollen så att reglerna följs. Kassapersonalen har ett personligt straffansvar och kan dömas till böter eller i värsta fall fängelse om tobak säljs till en person som inte fyllt 18 år.

Avgift

Enligt lagen skall kommunen utöva kontroll över vissa delar av detaljhandeln och har rätt att ta ut avgift för kontrollen. Tillsynsavgiften är 1 000 kr per serverings- eller försäljningsställe och år. Om anmälan avser både folköl, tobak och nikotinläkemedel är avgiften sammanlagt 2000 kronor.

Vissa receptfria läkemedel

Den 1 november trädde lagen (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel i kraft. Samtidigt upphävdes lagen (2007:1455) om detaljhandel med nikotinläkemedel.

Nikotinläkemedel inryms från den 1 november 2009 i begreppet vissa receptfria läkemedel.

Lagen möjliggör för andra än Apoteket AB att sälja vissa receptfria läkemedel under förutsättning att verksamheten anmäls till den kommun där handel bedrivs. Syftet med avregleringen är att öka tillgängligheten för konsumenterna till vissa receptfria läkemedel.

Läkemedel får inte säljas till personer under 18 år.

Anmälan

Anmälan om försäljning av vissa receptfria läkemedel skall göras till socialkontoret på särskild blankett. Anmälan skall göras innan verksamheten påbörjas. Uppgifterna i anmälan kommer att lämnas vidare till Läkemedelsverket.

Tillsyn

Näringsidkarna är, i likhet med vad som gäller vid försäljning av tobak, skyldiga att upprätta och utöva egenkontrollprogram för verksamheten. Egenkontrollen är även tänkt att ge näringsidkaren hjälp med att kvalitetssäkra försäljningsverksamheten. Ett egenkontrollprogram skall vara upprättat när verksamheten påbörjas.

Verksamhetsutövaren ansvarar för att personalen som deltar i detaljhandeln är förtrogen med innehållet i programmet samt med gällande bestämmelser på området. Vad ett egenkontrollprogram skall innehålla finns beskrivet i på Läkemedelsverkets hemsida.

Kommunen ansvarar för tillsynen på försäljningsställena, bl.a. ålderskontroll och egenkontrollprogrammet. Upptäckta brister rapporteras till Läkemedelsverket.

Läkemedelsverket ansvarar för den övergripande tillsynen och har möjlighet att förelägga och förbjuda verksamhet som inte bedrivs i enlighet med gällande lag och föreskrifter.

Näringsidkaren ska rapportera försäljningsstatistik kvartalsvis till Läkemedelsverket.

Avgift

Enligt lagen skall kommunen utöva kontroll över vissa delar av handeln och har rätt att ta ut avgift för kontrollen. Tillsynsavgiften är 500 kr per försäljningsställe och år.

Om anmälan avser både folköl, tobak och vissa receptfria läkemedel är avgiften sammanlagt 2000 kronor.

Kontakt

Frågor rörande försäljning av folköl, tobak och vissa receptfria läkemedel besvaras av kommunens alkoholhandläggare. Vid enklare frågor:

Upplands-Bro kommuns kundcenter: 08-581 690 00